

**INTELEKTUALNI KROG MILOVANA GAVAZZIJA:
KORESPONDENCA S KOLEGI IZ SLOVENIJE NA PRIMERU
KORESPONDENCE Z ANGELOSOM BAŠEM
OD LETA 1960 DO LETA 1973
(PREVOD)**

TIHANA PETROVIĆ LEŠ (0000-0002-7788-564X)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju / Oddelek
za etnologiju in kulturno antropologijo
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb, Hrvatska / Hrvaška
tihana.petrovic-les@hi.t-com.hr

DOI: 10.17234/SEC.30.6
Izvorni znanstveni članek
Prispelo: 30. 8. 2018.
Sprejeto: 12. 9. 2018.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC-ND 4.0 license.

Delo predstavlja del intelektualnega kroga Milovana Gavazzija in njegovo korespondenco s kolegi iz Slovenije. Temelji na raziskavah arhivskega gradiva, dela korespondence osebnega sklada Milovana Gavazzija v Hrvaškem državnem arhivu, ki se je uporabljal kot zgodovinski vir. Posebna pozornost je bila posvečena korespondenci z Angelosom Bašem v obdobju od leta 1960 do leta 1973.

Ključne besede: *Milovan Gavazzi, Angelos Baš, etnologija in kulturna antropologija, Hrvaška, Slovenija, korespondenca, znanstvena dediščina, intelektualna zgodovina*

UVOD

Večkrat in v različnih delih so bile povezave med hrvaško in slovensko etnologijo obravnavane s konceptualizacijo področja raziskovanja, institucionalno zgodovino in medsebojnimi stiki etnologov.¹ V enem novejšem delu je Ingrid Slavec Gradišnik osredotočila pozornost na dva

¹ Poseben prispevek k vprašanju odnosa dveh nacionalnih etnologij so dale hrvaško - slovenske etnične paralele, ki jih je organiziralo hrvaško in slovensko etnološko društvo od 1981 do danes (s prekinitvijo od leta 1991 do 2004), o čemer je pisala Aleksandra Muraj (2006). V tej številki revije bralci lahko preberejo več o stoletnih stikih in prežemanju dveh etnologij iz navdihnjenega članka I. Slavec Gradišnik z naslovom "The Ritual of Institution: Fragments of Contiguities between Slovenian and Croatian Ethnology".

profesorja: zagrebškega Branimirja Bratanića in ljubljanskega Vilka Novaka (Slavec Gradišnik 2012). Slavec Gradišnik je prikazala obdobje petdesetih let 20. stoletja, ko sta se slovenska in hrvaška etnologija ukvarjali z odnosi med splošno in regionalno oz. nacionalno etnologijo. Ugotovila je, da sta oba univerzitetna profesorja sledila sodobne ideje, ki so bile del takratnega koncepta evropske etnologije znotraj etnološkega združenja *Ethnologia Europae* (ibid.). V tej številki revije *Studia ethnologica Croatica*, kjer se je nadaljevala tudi oznaka 90. obletnice ustanovitve Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo ter 80. rojstnega dneva prof. dr. Vitomirja Belaja, je Ingrid Slavec Gradišnik napisala delo, ki poudarja pomen primerjalnih raziskovanj dveh znanstvenih in raziskovalnih tradicij ter proizvodnjo etnoloških znanj v daljšem časovnem obdobju. Svoje sem delo osredotočila na pisno komunikacijo Milovana Gavazzija s slovenskimi etnologi in etnologinjami. Delo temeljim na raziskavah arhivskega gradiva, dela korespondence osebnega sklada Milovana Gavazzija v Hrvaškem državnem arhivu, ki ga uporabljam kot zgodovinski vir, ob upoštevanju subjektivne narave takšnega gradiva (Stipančević 2006:115–121; Pleše 2014:38).² Korespondence so vedno zanimive raziskovalcem, zlasti zgodovinarjem, kot dragocen vir podatkov in kot odraz nekaterega časa. V hrvaški etnologiji in kulturni antropologiji je zanimanje za korespondence očitno prisotno

² Potreba po obdelavi korespondence Milovana Gavazzija se je iskristalizirala že leta 2012 ob gostovanju Ingrid Slavec Gradišnik na 3. seminarju v čast Branimirja Bratanića, ob 85. obletnici ustanovitve Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo. Tedaj se je govorilo o bogati korespondenci Milovana Gavazzija, ki se hrani v Hrvaškem državnem arhivu (v nadaljnjem besedilu: HDA) in je sklenjeno, da je treba raziskati dotike dveh etnologij sosednjih držav. Ugotovljeno je bilo, da gre za ekskluzivni material, še posebej danes, ko se je dopisovanje izvajalo kratko, s sporočili in elektronsko pošto (Pleše 2014), tako da morda v bližnji prihodnosti ne bo široko in bogato napisanih virov o sodelovalnih in prijateljskih povezavah med člani akademske skupnosti.

Pogovor o potrebi po branju in obdelavi Gavazzijeve korespondence s kolegi iz Slovenije, je nadaljevan skoraj pet let kasneje, 8. novembra 2017, ob podobni priložnosti, med dogovorom in pripravami za mednarodno znantsveno srečanje ob 90-letnici Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo in 80. rojstnega dneva prof. dr. Vitomirja Belaja, z naslovom “Hrvaška in slovenska etnologija in kulturna antropologija: izkušnje, dotiki, prežemanja ...”. S kolegico Slavec Gradišnik je dogovorjeno skupno delo na korespondenci, tako da se najprej opravijo temeljne raziskave korespondence Milovana Gavazzija s kolegami in kolegicami iz Slovenije.

v majhnem številu del, in sicer kot vir podatkov, zgodovinski dokument, da bi se razkrile posamezne teme iz zgodovine poklica, npr. ustanovitev Odbora in začetek izdajanja *Zbornika za narodni život i običaje* (Zbornik za narodno življenje in običaje), vlogo žensk, zapisovalk, pri zbiranju gradiva v času ustanovitve etnološke znanosti (Pleše 2014:35–36).

Ta članek je zamišljen kot prispevek k poznavanju zgodovine poklica in intelektualne zgodovine, saj bodo opazovane pomembne osebe znanstvenega in izobraževalnega življenja dveh držav in dveh poklicev, na področju humanističnih znanosti, v kateri pripadata etnologija in kulturna antropologija. Pozornost smo usmerili k Milovanu Gavazziju in k eni korespondenčni celoti, ki se nanaša na del njegovega intelektualnega kroga, strokovne mreže kolegic in kolegov, ki so imeli pomembno vlogo v slovenski etnologiji in kulturni antropologiji 20. stoletja, s katero bomo lahko raziskovali raznovrstne teme intelektualne zgodovine (kot so ideološki vplivi, tj. prenos ali izmenjava idej), družbene (položaj intelektualne elite), poklica (vprašanja kognitivnih/metodoloških sprememb ali institucionalne gradnje). Tu je pozornost z biografij uglednih posameznikov usmerjena k njihovem intelektualnem položaju, vplivih, prežemanju in medsebojnih vplivih (Janković 2013:15). Delo je prispevek k širjenju in poglobljanju spoznanj o znanstveni dediščini obeh držav.

V naslednjih poglavjih bom obravnavala Milovana Gavazzija in pomen sklada, predvsem korespondenco, ter se bom osredotočila na kvantitativno in kvalitativno analizo dela korespondence s kolegami in kolegicami iz Slovenije. Ker je število pisem in odgovorov s posameznimi korespondenti velik, je to predstavljeno po kvantitativni in kvalitativni analizi, kot svojevrstna študija primera, korespondenca Milovana Gavazzija z Angelosom Bašem.

KORESPONDENCA MILOVANA GAVAZZIJA

Ustvarjalec sklada, Milovan Gavazzi (Gospić, 18. III. 1895 - Zagreb, 20. I. 1992) je končal študij filozofije in slavistike v Zagrebu in Pragi. Doktoriral je leta 1919 na področju muzikologije (Bezić 1999:53–68). Med letoma 1922 in 1927 je bil kustos, med letoma 1939 in 1941 pa je bil direktor Etnografskega muzeja v Zagrebu. Od leta 1927 do upokojitve,

leta 1965, je bil profesor na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Zagrebu. Po upokojitvi je imel predavanja in se je intenzivno ukvarjal z znanstvenim delom. Utemeljil je etnološko znanstveno delo, oblikoval študij etnologije in spodbudil snemanje etnoloških filmov in etnološko kartografijo, raziskoval je hrvaško tradicionalno kulturo v južnoslovanskem in slovanskem okviru in okviru evropskih narodov. Še posebej se je ukvarjal z raziskavo praslovanske etnografske dediščine. Spremljal je relevantno literaturo v desetih jezikih, kot je razvidno iz njegove korespondence, kot tudi osebne biblioteke (Stipančević 2005; Katunar 2006). Bil je član številnih združenj na Hrvaškem in v tujini, delovnih skupnostih *Alpe orientales* in *Ethnographia Pannonica*, dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Univerza na Dunaju je M. Gavazziju leta 1970 podelila Herderjevo nagrado kot enemu od uglednikov, ki neguje in promovira kulturne odnose med srednjeevropskimi in vzhodnoevropskimi državami in prispeva k ohranjanju evropske kulturne dediščine v skladu z miroljubnim sporazumevanjem med narodi. Leta 1988 je prejel tudi Plaketo etnologa svetovnega pomena (Belaj 1992:203–204).

Gavazzijeva pisna komunikacija v obliki pisem (razglednic, dopisnic) in dopisov s kolegi iz Slovenije se hrani kot del vsebine korespondence osebnega sklada Milovana Gavazzija (HR-HDA-1029-7) v Hrvaškem državnem arhivu (Stipančević 2006:115–121). Prikaz vsebine in pomena korespondence je podal arhivist, zgodovinar in etnolog, Mario Stipančević, in je pripomnil, da gre za eno od najbogatějšíh korespondenc Hrvaškega državnega arhiva (Stipančević 2005:55–68). Milovan Gavazzi se je dopisoval s impresivnim številom, celo 1358 korespondentov, in je ohranjeno 11900 pisem in odgovorov. Po Stipančeviću je korespondenca “precej kompletna”, ker vsebuje pismo in koncept odgovora ali celo, dodajamo, kopijo odgovora. Pisma so natipkana na stroju, odgovori v obliki komentarjev ali osnutkov odgovorov pa so pogosto napisani z roko. Gavazzi se je dopisoval, poleg v maternem hrvaškem, v nemškem, angleškem, francoskem, italijanskem, češkem, slovaškem, ruskem jeziku. Korespondenca zajema sedemdesetletno obdobje, natančneje od leta 1921 do leta 1992, do smrti Gavazzija (ibid.:59).

GAVAZZIJEVI KORESPONDENTI IZ SLOVENIJE

Med korespondenti iz Slovenije, razen etnologov, so zastopani slavisti, zgodovinarji in jezikoslovci, pogosto so bili posamezniki tudi etnologi. Novejše delo o sodelovanju etnologov in zgodovinarjev je razkrilo povezave med Gavazzijem in slovenskim in hrvaškim zgodovinarjem Ljudmilom Hauptmannom o problemih upravljanja na Filozofski fakulteti v Zagrebu, ko tudi o dejstvu, da so medsebojno spremljali znanstveno delo (Petrović Leš in Leček 2018).³ Besedilo ne bo govorilo o Slovencih po rojstvu, ki so delovali in živeli na Hrvaškem, na primer z zgodovinarjem in glasbenikom Jankom Barlějem, s katerim je bil Gavazzi prijateljsko povezan, o čemer pričajo tudi njihova pisma (Stipančević 2005:60). V nadaljnjem besedilu bo predstavljena Gavazzijeva korespondenca z institucijami, nato z osebami, najprej s kolegicami, nato pa s kolegi, da bi bila kasneje podrobneje prikazala korespondenca z A. Bašom.

Komunikacija z institucijami z območja Slovenije

Analiza je pokazala, da obstaja dopisovanje s šestimi institucijami na področju Slovenije: Ljudsko univerzo v Mariboru in Ljudskim vseučilištem iz Celja, Etnografskim muzejem, Filozofsko fakulteto, Inštitutom za slovensko narodopisje in Slovensko akademijo znanosti in umetnosti. Verjetno je, da je del komunikacije potekal preko Fakultete, ker je v korespondenci presenetljivo malo število shranjenih dopisov. Lahko domnevamo, da je večina poslovne korespondence šla skozi Filozofsko fakulteto, zato je bila arhivirana tam. V tridesetih letih 20. stoletja se je Gavazzi dopisoval z dvema institucijama, Ljudsko univerzo v Mariboru in Ljudskim vseučilištem v Celju. Ljudska univerza iz Maribora je Gavazzija povabila, da orgaizira predavanje "Iz kulture in življenja polarnih narodov". Predavanje je potekalo

³ Ljudmil Hauptmann (Gradec, 1884 - Zagreb, 1968). Študiral je v Gradcu (1902), profesor srednjeveške zgodovine na Filozofski fakulteti v Zagrebu (1926-47). Bil je dekan Filozofske fakultete v Zagrebu akad. leta 1930/31, polet. sem. 1942/43 in zim. sem. 1943/44. Ohranjena je korespondenca o Hauptmannovem odstopu z mesta dekana. (HR-HDA-1029-7, 449 (Hauptman, Ljudmil)). Da so zgodovinarji tudi spremljali raziskave etnologov, priča Hauptmanovo pismo, v katerem se pritožuje, da se zaradi bolezni ni mogel udeležiti balkanskega srečanja v Münchnu ter zato ni poslušal Gavazzijevega predavanja o hrvaških (hišnih) zadrugah (Glej: Petrović Leš in Leček 2018).

z diapozitivi na projekcijskem aparatu v začetku marca 1933, nato pa se je Gavazzi takoj zahvalil za “nekaj prijetnih ur” bivanja v Mariboru (HR-HDA-1029-7, 753/81). Ljudsko vseučilište v Celju je zahtevalo prirejanje enakega uspešnega in zanimivega predavanja (HR-HDA-1029-7, 754/81).

Dopisovanje z Etnografskim muzejem v Ljubljani vključuje dve pismi z dne 29. 6. 1950 in 15. 11. 1955, in se nanaša na organizacijska dela revije *Slovenski etnograf*: izmenjava, honorar za recenzije, uredništvo pa naroča besedilo o švicarski etnologiji in potem govori tudi o fotografijah predmetov za eno razstavo v Parizu (HR-HDA-1029-7, 290/70).

Filozofska fakulteta v Ljubljani se je obrnila na Gavazzija le s tremi ohranjenimi pismi in odgovori (od 16. 11. 1965 do 3. 5. 1968), v zvezi s pogodbo o zaposlitvi Gavazzija in obvestilom o izvolitvi v naziv docenta Angelosa Baša. Gavazzi se je opravičil zaradi obveznosti in kratkega enomesečnega roka ter da “po svojih najboljših močeh” ne more napisati ocene. Dekan Fakultete ga je obvestil, da sprejemajo razloge in da so namesto njega v komisijo za izvolitev v naziv postavili prof. dr. Boga Grafenauerja in prof. dr. Svetozarja Ilešiča (HR-HDA-1029-7, 320/72).

Obletniški rojstni dnevi M. Gavazzija so bili vedno slovesno praznovani. Tako je ohranjen telegram Inštituta za slovensko narodopisje ob njegovem 80. rojstnem dnevu in Gavazzijev odgovor, da upa na prihodnje sodelovanje za obojestransko zadovoljstvo (HR-HDA-1029-7, 528/77). Slovenska akademija znanosti in umetnosti je poslala Gavazziju štiri pisma v obdobju od leta 1955 do 1957 (HR-HDA-1029-7, 1182/91). To je neosebna čestitka za novo leto brez datuma, ki ga je podpisal Janez Milčinski, in obvestila o promociji Milka Matičetova kot zdravnika. Gavazzi je napisal na zadnji odziv na Matičetovo nesposobnost osebnih dosežkov, vendar mu je čestital in želel še dodatno uspešno delo pod zaslužnim naslovom (HR-HDA-1029-7, 1182/91, 9. 12. 1955). V dveh črkah, ki mu sledi Gavazzijeva zahteva, da mu pošlje tri izvode knjige Antona Melika *Kozolec na Slovenskem* (1931) (iz akademskih zalog na domači naslov) (HR-HDA-1029-7, 1182/91, 11. 7. 1957). Zadnje pismo Milka Matičetova, ki mu je poslano (neimenovano) povzetek, mu daje informacije o svojih kolegih (HR-HDA-1029-7, 1182/91, 9. 4. 1963).

Nadalje je bilo ugotovljeno da je bilo triindvajset korespondenc, od tega pet žensk in osemnajst moških. Gavazzi je v komunikaciji pisal v

hrvaškem jeziku, njegove kolegice in kolegi v jezikovni mešanici hrvaškega in srbskega jezika, manj pa v slovenščini.

Korespondentke iz Slovenije

Na začetku znanstvene in akademske kariere Gavazzija je bila etnološka akademska skupnost majhna, število žensk v akademskih krogih pa je bilo še manjše. Povečanje števila žensk v akademski skupnosti je bolj vidno v drugi polovici 20. stoletja (Potkonjak 2013). To podpirajo tudi zgodovinski podatki o etnoloških ustanovah, Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo iz Zagreba ter Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo v Ljubljani kot tudi etnografskih muzejih v obeh državah (Belaj 1998; Slavec Gradišnik 2000). Etnološki inštituti v obeh državah se bodo razvili šele po II. svetovni vojni v Zagrebu leta 1948 (Marks in Lozica 1998) in leta 1951 v Ljubljani (Slavec Gradišnik 2000:224).

Gavazzi se je dopisival s slavistko slovenskega porekla Lindo Sadnik-Aitzmüller (1910-1998), tedaj zaposleno v Gradcu, v tamkajšnjem univerzitetnem Seminarju za slovansko filologijo. Na dveh straneh sta bili izmenjani dve pismi, na zadnji strani pa je Gavazzi zapisal tudi odgovore. Povod, zaradi katerega Linda Sadnik-Aitzmüller piše Gavazziju prvo pismo v hrvaščini, je bila objava njene knjige o južnoevropskih ugankah, ter mu tudi pošilja izvod v znak zahvale za kritične pripombe glede rokopisa. Gavazzi takoj v nemščini odgovarja z zahvalo za pismo in knjigo, in poudarja pomen teme. Mimogrede uporablja to priložnost in prosi kolegico, da pozdravi profesorje Josepha Mátlu, Hannsa Korena in Leopolda Kretzenbachera, kar dokazuje, da pozna široko paleto kolegov v Avstriji (HR-HDA-1029-7, 1119/90; 19. 2. 1953). Naslednje ohranjeno pismo je od leta 1975, v katerem L. Sadnik-Aitzmüller vabi k sodelovanju v zborniku, ki je posvečen prof. dr. Josephu Matlu, kar je Gavazzi moral zaradi obveznosti zavriniti (HR-HDA-1029-7, 1119/90; 15. 1. 1975).

S filologinjo in etnomuzikologinjo Zmago Kumer (1924-2008), zaposleno pri Glasbenonarodopisnem inštitutu in Inštitutu za slovansko narodopisje SAZU (Slavec Gradišnik 2000:323; Ramšak 2004a:270), je pisna komunikacija trajala približno deset let. so Izmenjali so devet pisem, ter pet konceptov Gavazzijevih odgovorov med letoma 1964 do 1974. V tistem času je bila Zmaga Kumer angažirana v Slovenskem etnografskem

društvu kot sekretarka, korespondenca pa je povezana z organizacijo Gavazzijevega predavanja o lastnih vtisih z letnega filmskega festivala, ki je bil ustanovljen leta 1959 v Firencah, naslovljen Festival dei popoli. Gavazzi je prek Francoskega instituta v Zagrebu zahteval tri filme (žal niso navedeni naslovi) s tega festivala, ki jih je nameraval prikazati kot ilustracijo na predavanju v Ljubljani (HR-HDA-1029-7, 687; 26. 2. 1966). Drugi del korespondence je posvečen delu na izdelavi iztočnic za priročnik evropskih glasbenih instrumentov, ki ga je Zmaga Kumer usklajevala z dvanajstimi muzikologi na področju Jugoslavije, med katerimi pa je bil Gavazzi. Pisali so za priročnik evropskih glasbenih instrumentov skupno iztočnico o idiofonih instrumentih ter o igranju (žvižganju) na listih (HR-HDA-1029-7, 687/80; 23. 2. in 19. 8. 1967).

Dve etnologinji, zaposleni v Slovenskem etnografskem muzeju, komunicirajo z Gavazzijem. Ena od njih je bila Marija Makarovič (1930), strokovnjakinja za slovenske kmečke noše in kmečko gospodarstvo (Slavec Gradišnik 2000:481–482; Ramšak 2004b:306). Ohranjeno je samo eno pismo, v katerem Gavazzi sodeluje pri organizaciji obiska “gospe Byhan iz Malbecka” v Ljubljano, in zahteva, da ji izroči svoje pismo in da je lahko v pomoč (HR-HDA-1029-7, 767/82; 24. 4. 1965). Druga korespondentka je bila kustosinja Pavla Štrukelj (1921–2015), ki se je ukvarjala z zunajevropskimi kulturami in Romi v Sloveniji (Slavec Gradišnik 2000:400–401; Ramšak 2004c:617). V kratkem času, v manj kot enem letu, med letoma 1973 in 1974, je občutno intenzivnejša komunikacija, ki obsega enajst pisem poslanih na Gavazzijev zasebni naslov in njegova dva koncepta odgovora. V tem obdobju je Pavla Štrukelj, z naslovom Etnološkega društva Jugoslavije, Podružnica za Slovenijo, Ljubljana, usklajevala uredniška dela na reviji *Etnološki pregled* št. 12, na kateri je bil opravljen uredniški postopek od februarja do druge polovice oktobra 1974. Gavazzi je kot glavni urednik opravljal korekture, komentiral število fotografij in slik, opozarjal na ceno naklade in število separatov za avtorje (HR-HDA-1029-7, 1272/92).

Etnologinja Helena Ložar-Podlogar (1942), sodelavka Instituta za slovensko narodopisje, raziskovalka običajev, ki je nadaljevala delo Nika Kureta (Slavec Gradišnik 2000:499–500; Ramšak in Ravnik 2004:299–300), je zastopana v Gavazzijevi korespondenci z devetimi pismi. Na obeh

straneh je bilo izmenjano devet pisem v obdobju skoraj desetletja, od leta 1968 do leta 1977. Z Heleno Ložar-Podlogar Gavazzi je imel tesnejšo, manj uradno komunikacijo, morda zato, ker je bil njen stric znan arheolog in etnolog Rajko Ložar, direktor Etnografskega muzeja v Ljubljani. Gavazzi in Ložar se dopisujeta med vojno, od leta 1942 do leta 1945, ko je Ložar zaradi političnih razlogov 1945 moral zapustiti Slovenijo (Slavec Gradišnik in Ložar-Podlogar 2005). H. Ložar-Podlogar je kot mlajša kolegica prevzela vlogo posrednika v komunikaciji med Nikom Kuretom, profesorjem na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, Vilkom Novakom in Milovanom Gavazzijem in v nekaterih organizacijskih zadevah. Razvidno je, da Gavazzi spremlja razvoj svoje veliko mlajše kolegice, katero posebej ceni, kar je vidno v načinu naslavljanja: "Zelo spoštovana kolegica", "Zelo spoštovana gospa Alenka!", pa tudi dobro pozna medinstitucionalne in medosebne odnose v Ljubljani, da pa je razmerje presegalo strogo profesionalno sodelovanje priča tudi izmenjava osebnih misli o stanju v poklicu. Gavazzi nekako pomirja mlajšo kolegico z odgovorom na njene strahove in nezadovoljstvo, da to niso le "cehovski manevri", vendar tudi "s strani nekaterih precej neumno, zadržto, netolerantno in kratkovidno rezanje veje, na kateri vsi sedimo...", ter svetuje: "Ni druge, kot pazienza!" (HR-HDA-1029-7, 741/8; 11. 6. 1977). H. Ložar-Podlogar najpogosteje piše pisma in dopise z roko, celo v enem pismu poudarja občudovanje koliko del opravlja v svojem poklicu: "Nisam vedela, da držite Vi na ramenih 'celo Jugoslavijo'." (HR-HDA-1029-7, 741/8; 7. 6. 1977). Njeni pozdravi na koncu pisem niso zgolj formalni, temveč izražajo bolj pristno razmerje, tem bolj, ker vsakič pozdravlja tudi Gavazzijevo soprogo. Pritoževala se mu je, da edina iz Jugoslavije potuje v Moskvo na konferenco revije *Demos*, kar se je takrat zgodilo prvič (HR-HDA-1029-7, 741/81; 17. 5. 1976). Zlasti bo H. Ložar-Podlogar Gavazziju pomagala poiskati dobro fotografijo "belokranjskega turna", ki jo je rabil kot prilogo k besedilu o "kolu na kolu" za spomenico v čast bolgarskega etnologa Hriste Vakarelskega. Gavazzi, zadovoljen s kakovostjo fotografij, pristrčno v slovenščini odgovarja na koncu pisma "... pa ostajam s 'prav lepa hvala'" (HR-HDA-1029-7, 741/81, 8. in 20. 5. 1976).

GAVAZZIJEVO DOPISOVANJE Z ETNOLOGI

Gavazzi se je dopisoval z osemnajst kolegov etnologov. Korespondenco lahko prikažemo po dveh formalnih merilih, dolžini obdobja, v katerem je nastalo dopisovanje, ter po količini, tj. številu izmenjanih pisem.

Milovan Gavazzi je s štirimi kolegi začel komunicirati že v medvojnem obdobju. Tako je z znanim filologom, etnografom in slavistom Matijom Murkom (1861 - 1952) komuniciral od leta 1926 do 1948 in izmenjal 62 pisem (HR-HDA-1029-7, 867/84). Z etnologom in politikom Nikom Županičem se je dopisoval le eno leto, in sicer leta 1930, in prejel tri pisma (HR-HDA-1029-7, 1356/92). S slavistom in etnologom Vilkom Novakom (1909 - 2003) se je leta 1935 začel dopisovati, in sicer intenzivno, o čemer priča ohranjenih 478 pisem (HR-HDA-1029-7, 916/85). Korespondenca je prenehala zaradi Gavazzijeve bolezni in nato smrti v začetku leta 1992 (Belaj 1992:203–204). Z Borisom Orlom je začel intenzivno dopisovanje leta 1939, ki je trajalo naslednjih triindvajset let, vse do Orlove smrti leta 1962. Orel mu je poslal 194 pisem (HR-HDA-1029-7, 936/86).

Med drugo svetovno vojno je intenzivno komuniciral z Rajkom Ložarjem (HR-HDA-1029-7, 742/82). Z literarnim zgodovinarjem in etnologom Ivanom Grafenauerjem (1880-1964) je Gavazzi komunicira od leta 1942 do leta 1960 ter je izmenjal 20 pisem (HR-HDA-1029-7, 398/74).

Z nekaterimi kolegi je dopisovanje začel kmalu po koncu II. svet. vojne, z dvema kolegoma že od leta 1947, na primer z Nikom Kuretom, ki mu je poslal 269 pisem med letoma 1947 in 1981 (HR-HDA-1029-7, 693/82), Franc Kotnik pa mu je poslal 44 pisem med letoma 1947 in 1960 (HR-HDA-1029-7, 654/72).

S petimi kolegi je začel dopisovanje v petdesetih letih, kot npr. z antropologom Božom Škerljem (1904 - 1961) je izmenjal sedem pisem v obdobju od 09. 04. 1954 do 6. 12. 1960 (HR-HDA-1029-7, 1263/92). Predmet njihovega dopisovanja je bilo obsežno raziskovanje otoka Suska. Škerlj je od Gavazzija zahteval, naj pomaga pri zbiranju literature in naj se vključi v raziskovanje. Gavazzi je v odgovoru svetoval italijanske vire, starejšo geografsko literaturo, in je kot sodelavko na projektu priporočil "gospodično Jelko Ribarić", tedaj mlado etnologinjo, ki je dobro poznavała etnologijo Istre in Primorja in otokov severnega Jadrana (HR-HDA-1029-7, 1263/92; 9. 4. 1954). Naslednja pomembna tema njihovega komuniciranja

je bila izbira B. Škerlja 1966 za jugoslovanskega člana v nacionalni odbor "conseil permanent" VI. Mednarodnega kongresa v Parizu. Gavazzi je obvestil Škerlja, da so bili v tem odboru od leta 1934 člani Niko Županič in Aleksandar Gahs. V naslednjem pismu Škerlj obvešča Gavazzija, da je dobil uradno obvestilo, da je imenovan za člana organizacijskega odbora tega srečanja. Gavazziju predlaga, da podajo skupni predlog o imenovanju Županiča in Gahsa za častna člana stalnega odbora Kongresa ali častnega odbora kongresa, ker niso aktivni, in da namesto njih predlagajo dva mlajša člana etnologa, pod štirideset let (HR-HDA-1029-7, 1263/92; 6. 12. 1960).

Gavazzi je izmenjal (ali pa je bilo slučajno ohranjeno le po eno pismo) z nekaterimi kolegi, ki niso bili etnologi, kot npr. z zgodovinarjem Milkom Kosom, pismo z dne 12. 4. 1956 (HR-HDA-1029-7, 646/79). Le eno pismo in odgovor iz leta 1970 priča o pomanjkanju komunikacije z Božom Račićem (1887-1980), velikim organizatorjem, gospodarstvenikom, promoterjem lokalnih obrtnikov in nekdanjim direktorjem Državnega centralnega zavoda za ženski domačo obrt v Ljubljani (Ramšak i Slavec Gradišnik 2004:486). Ohranjeno je le eno pismo etnologa Slavka Kremenškega (HR-HDA-1029-7, 669/79).

Zanimivo je, da se je v nekaterih primerih Gavazzi dopisoval s očetjem, nato pa z njihovimi sinovi, na primer z Bogom in Ivanom Grafenauerjem, podobno kot z očetom in sinom iz družine Murko. Matija Murko (1861-1951), filolog, literarni zgodovinar, etnograf, slavist, germanist in urednik (Slavec Gradišnik 2000:126–127; Slavec Gradišnik i Ramšak 2004:342–343) se je z Gavazzijem dopisoval od 7. 5. 1926 do 20. 11. 1948, in poslal 62 pisem na 63 listih, pri čemer sta ohranjena dva odgovora Milovana Gavazzija (HR-HDA-1029-7, 867/84). Njegov sin, Vladimir Murko (1906-1986), pravnik, raziskovalec zgodovine znanosti se je z Gavazzijem dopisoval manj kot ducat let v obdobju od 30. 7. 1953 do 30. 11. 1962, ohranjeno pa je 79 pisem in dva odgovora Milovana Gavazzija (HR-HDA-1029-7, 868/84).

Iz tega kratkega pregleda lahko zaslutimo raziskovalni potencial korespondence za kvantitativno in kvalitativno komunikacijsko analizo (ritem, intenzivnost, smeri, teme...). Potreba po nadaljnji kvalitativni raziskavi postane še jasnejša iz spodaj izbranega primera.

DOPISOVANJE MILOVANA GAVAZZIJA IN ANGELOSA BAŠA

Za to delo je bilo natančneje analizirano dopisovanje z enim korespondentom, in sicer z Angelosem Bašem - izbira je bila naključna. Je ravno prvi korespondent po abecednem vrstnem redu, količina pisem pa spada v srednje obsežno korespondenco, ki bi lahko bila obdelana v primernem časovnem obdobju. Vsebinsko vključuje 68 pisem na 71 listih in 11 koceptov odgovorov Milovana Gavazzija (HR-HDA-1029-7, 65/66). Pred analizo korespondence je treba omeniti nekaj biografskih opomb o Angelosu Bašu.

Angelos Baš (Tabor, 24.8.1926 - Ljubljana, 25.8.2008) je diplomiral leta 1951 na Filozofski fakulteti v Ljubljani, leta 1959 pa je doktoriral z disertacijo *Noša na slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju*. Od leta 1950 do 1963 je bil kustos Mestnega muzeja v Ljubljani, nato v Slovenskem etnografskem muzeju, od leta 1979 pa je bil zaposlen na Inštitutu za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Leta 1969 je bil imenovan za docenta na Filozofski fakulteti v Ljubljani, potem leta 1978 za izrednega profesorja in od leta 1984 za rednega profesorja. Ukvarjal se z zgodovinsko etnologijo in je uporabljal arhivske vire. Kot štipendist Humboldtovega sklada je bival v Tübingenu in Münchnu (1968-70, 1982, 1987 in 1992). Zanimala ga je materialna kultura, zlasti oblačenje. Izdal je približno 300 del in knjig (Slavec Gradišnik 2000:283–286; Ramšak 2004d:24–25; Godina Golija 2013).

KORESPONDENCA BAŠ – GAVAZZI

Dopisovanje med Gavazzijem in Bašem je trajalo trinajst let, od leta 1960 do leta 1973, v obdobju njihovega sodelovanja med opravljanjem funkcij v Etnološkem društvu Jugoslavije. Ohranjena so Bašova pisma Gavazziju, in Gavazijevi koncepti odgovorov ali kopije odgovorov, natipkane s strojem. Za dopisovanje so uporabljali, poleg pisem, tudi razglednice in dopisnice. V tem korespondenčnem odnosu so bile osebe tudi pisatelji in bralci, vendar je situacija še posebej zanimiva, saj je Gavazzi napisal svoje odgovore na zadnji strani prejetega pisma, ali je priložil kopijo natipkanega odgovora (Pleše 2014:49). Razvidno je, po datumih pošiljanja in prejemanja, da so pisma med Ljubljano in Zagrebom

potovala hitro, samo dan ali dva. V nujnih primerih so bili telefonski klici dogovorjeni s pisno komunikacijo.

Najpogostejša uvodna in končna naslavljanja A. Baša so: “Mnogo spoštovani tovariš profesor!”, “Vaš zvest Angelos Baš”. Gavazzi mlajšega kolega naslavlja: “Spoštovani g. doktor!”, in podpiše “Ostajam s pozdravom in spoštovanjem”. Začeli so se dopisovati, ko je bil Baš star 34 let, in je prav takrat dobil delovno mesto v poklicu, v Etnografskem muzeju v Ljubljani, Gavazzi pa je bil petinšestdesetletnik z zavidljivo znanstveno kariero in velikim svetovnim slovesom.

O ČEMER STA SE DOPISIVALA BAŠ IN GAVAZZI?

Tematsko vsebino pisem bi lahko razdelili v dve skupini: a) strokovna in osebna vprašanja ter b) teme, povezane z Etnološkim društvom Jugoslavije, ustanovljenim leta 1958, oz. njihovo članstvo v upravnem odboru in uredništvu strokovne revije *Etnološki pregled* (Novak 1958:212–214). V obdobju od leta 1959 do 1978 je bil Gavazzi glavni urednik Etnološkega pregleda (Židov 2004:123).

OSEBNA IN STROKOVNA VPRAŠANJA

Angelos Baš pogosto obvešča Gavazzija o družinskih razmerah, težavah v strokovnem napredovanju, štipendijah ter razpravlja in zahteva strokovno pomoč in mnenje pri pisanju del.

Del dopisovanja se nanaša na Gavazzijevo mnenje glede člankov o noši Slovencev v 16. stoletju A. Baša za tisk v *Etnološkem pregledu*.⁴ Baš prosi Gavazzija, da tudi on, kot urednik, poda svoje mnenje, potem ko je Miljenko Filipović ocenil članek kot “dober in koristen” ter prosi za jezikovne nasvete. Gavazzijev odgovor je sledil šele ob koncu oktobra, in se je opravičil za svojo zasedenost s pripravo na potovanje v Berlin, kot je razvidno na hrbtni strani Bašovega pisma (HR-HDA-1029-7, 65/66; 23. 8. 1960).

V juliju 1961 je Baš poslal pismo, v katerem zahteva Gavazzijevo mnenje o besedilu predavanja, ki ga je podal na posvetovanju v Čačku,

⁴ Objavljen pod naslovom: Baš, A. 1960. “Staleški okviri u nošnji 16. stoleča kod Slovenaca”. *Etnološki pregled*, vol. 2:41–62.

saj je Filipović predlagal, da se besedilo objavi in ponudi sodelovanje. Razpravljajo o problemu delitve in definicije kulture ter o možnem naslovu Baševega dela, ki se je kolebal med “Z histografskim značajem etnologije” in “Z vprašanji o zgodovinski etnologiji” (HR-HDA-1029-7, 65/66; 11. 7. 1961).⁵ Vendar pa vrnitev rokopisa ni sledila še dlje časa, ker se je Gavazzi opravičil zaradi svojih obveznosti na Fakulteti in urejanja *Etnološkega pregleda*, ter se je končno julija 1962 Baš odzval Gavazziju s pismom z odgovori na njegove pripombe. Baš se zavzema, da etnologija s svojimi raziskavami zajame vse družbene sloje in razrede, Gavazzi pa mu v svojem odgovoru pošilja obsežen komentar na njegove navedbe ter ga povabi, naj razmisli in morda skupaj predebatirata (HR-HDA-1029-7, 65/66; 3. in 20. 7. 1962).

Baš bo tudi redno obveščal Gavazzija o svojih pripravah in odhodih na dopuste, osebnih težavah, zdravlju očeta Franja (ki je imel spomladi leta 1963 srčni napad in je počival v mestu Zapužane), in nato o končnem zaposlovanju v poklicu (HR-HDA-1029-7, 65/66; 26. 7. 1963). V Bašovih pismih je razvidno, da je Gavazzi v teh letih “počitnikoval” v mestu Zapužane (HR-HDA-1029-7, 26. 7. 1963). Piše o odhodih na štipendije, kot npr. na trimesečno štipendijo Herderjevega inštituta v Marburgu v Nemčiji na prelomu 1962/63 leta (HR-HDA-1029-7, 65/66; 7.

11. 1962), kjer se bo ponovno napotil spomladi leta 1964. Takoj po prihodu v Marburg se bo Baš Gavazziju oglasil z razglednico, ki jo bo sopodpisal Ingeborg Weber (HR-HDA-1029-7, 65/66; 21. 4. 1964).⁶ Po vrnitvi v Ljubljano se je takoj oglasil Gavazziju in podrobno opisal svoje bivanje zaradi zbiranja primerjalnega gradiva za dopolnitev disertacije, ob kateri

⁵ Objavljen pod naslovom: Baš, A. 1963. “O istorijskom karakteru etnologije”. *Etnološki pregled*, vol. 5:5-22.

⁶ Ingeborg Weber-Kellermann (Berlin, 26. VI 1918 - Marburg, 12. VI. 1993). Nemška etnologinja, ki je delovala kot univerzitetna profesorica v Marburgu (1968-85). Ukvarjala se je z razvojem etnologije kot empirične znanosti o družbi, zlasti z odnosom nemške etnologije, germanistike in sociologije. Preučevala je tudi tradicionalne oblike družine, božične običaje, življenje žensk v 19. stoletju in življenje kmetov v XIX. stoletju, otroke in otroštvo, otroške pesmi, medetnične odnose itd, in je zapustila tudi avtobiografske zapise (https://en.wikipedia.org/wiki/Ingeborg_Weber-Kellermann, dostopno 26. 8. 2018). Med vojno je terensko, za potrebe dizertacije raziskovala Nemce na Hrvaškem, še posebej vas Josipovac. Disertacija, objavljena leta 1942. Glej: Ritig-Beljak 1998.

priložnosti je obiskal Dr. Hansa Mosera v Münchnu, in takratno docentko I. Weber Kellerman in profesorja Gerharda Heilfurtha v Marburgu. Med obiskom jih je povabil k sodelovanju na posvetovanu na Pohorju, ter je prosil Gavazzija za nasvet, kako naj jih povabi “prek sekretariata (kar je zame osebno veliko tveganje), ali pa Vi osebno napotite dve povabili v Marburg” (HR-HDA-1029-7, 65/66; 9. 5. 1964).

ETNOLOŠKO DRUŠTVO JUGOSLAVIJE IN *ETNOLOŠKI PREGLED*

Pomembna tema v korespondenci med Bašem in Gavazzijem so številna vprašanja, povezana z delom v Etnološkem društvu Jugoslavije.⁷ Leta 1961 bi v Zagrebu morala potekati seja Upravnega odbora EDJ, sestanka bi se morala udeležiti A. Baš in B. Orel. Med dogovarjanjem termina sestanka, Baš obvešča Gavazzija o Orlovem podaljšanju poletnega dopusta na Rabu, po katerem je takoj po vrnitvi “s celotno ekipo svojega muzeja” načrtoval odhod na terenske raziskave (HR-HDA-1029-7, 20. in 24. 7. 1961). Vendar že sredi avgusta je Baš obvestil Gavazzija, da je bil iz odpuščen iz bolnišnice “direktor dr. Orel” in da ga je obiskal in obvestil o zaključkih seje upravnega odbora. Eno od osnovnih vprašanj, ki so jih obravnavali, je bil problem upravnega odbora in problemi organizacije takratnih srečanj, imenovanih *posvetovanja*, v različnih delih in mestih takratne Jugoslavije (Čulinović-Konstantinović 1963; Rajković-Orepić 1970).

Dopisovanje je bilo prežeto s pomembnim vprašanjem organizacije posvetovanja na Pohorju leta 1964. Z organizacijo tega dogodka je bilo več težav, finančnih in organizacijskih. Zato se je Gavazzi kolebal, ali naj pokliče Moserja in I. Weberja, kar je že dolgo vztrajno zahteval Baš. Težko gospodarsko situacijo Društva v istem pismu

⁷ *Etnološko društvo Jugoslavije* (EDJ) je bilo ustanovljeno leta 1957 v Beogradu. Hrvaško etnološko društvo je bilo ustanovljeno 31. 1. 1959 kot prvo republiško društvo, podružnica. EDJ je organiziralo strokovne sestanke poimenovane posvetovanja, vsakič v drugi republiki. Prav tako je organiziralo skupne projekte, od katerih izstopa kot največji, Etnološki atlas Jugoslavije. Zadnji kongres je leta 1989 organiziralo Hrvaško etnološko društvo v Zadru. Glej: Novak 1958.

Gavazzi poudarja z informacijo, ki jo je dobil od takratnega blagajnika, da je Društvo v finančno slabem položaju, celo “kritičnem” (HR-HDA-1029-7, 65/66, 12. 5. 1964).

Nato so se pojavile nove težave, ki so prišle do Baša glede organizacije srečanja na Pohorju. Pojavilo se je vprašanje, ali je treba odložiti svetovanje zaradi “zasedenosti najbolj znanih udeležencev zaradi kongresa v Moskvi” ter pomanjkanja sredstev za organizacijo, zaradi česar so prispale samo prijave samo domačih referatov, etnologov iz Slovenije. Baš, vidno zaskrbljen, piše Gavazziju: “Pri oblastih smo sprejeli vrsto ukrepov in smo bili dobro sprejeti ter smo pri tem dosegli dobre rezultate. Kako naj zdaj vse prekličemo? Zakaj se nihče ni prej tega spomnil?” (HR-HDA-1029-7, 9. 3. 1964). Pri tem Baš razmišlja o vključevanju študentov v svetovalne dejavnosti. Gavazzi je vidno zaskrbljenem mlajšem kolegu ob koncu septembra odgovoril: “Kar zadeva tatarske novice o odlogu svetovanja (o katerem še nisem doslej slišala ničesar), sem tudi z začudenjem pisal v Beograd” (HR-HDA-1029-7, 65/66, 25. 9. 1964).

Končno, po očitnih napetostih, pomanjkanju sredstev in organizacijskih težavah, je VII. posvetovanje Etnološkega društva Jugoslavije na Pohorju potekalo od 6. do 10. oktobra 1964, vendar brez sodelovanja tujih gostov, ki jih je Baš povabil. V poročilu o tem dogodku je mladi hrvaški etnolog Josip Milićević zabeležil, da so mlajši etnologi sodelovali v posvetovanju v večjem številu, ter da se je razpravljalo o zaposlitvenih možnostih, nizkih plačah in nerešenih stanovanjskih problemih. Razpravljalo se je tudi o metodoloških vprašanjih, odprte pa so tudi nekatere nove teme, kot so potreba po raziskovanju delavskega folklorja in predstavitvi etnološkega gradiva v muzejih (Milićević 1965:237–238).

Kadar gre za uredništvo revije *Etnološki pregled*, izstopajo težave s pripravo posameznih številk revije: organizacijska vprašanja, težave pri pripravi, tiskarske napake, pomanjkanje sredstev.⁸ Leta 1968 so razpravljali

⁸ *Etnološki pregled* (1959–90) letopis in glavna etnološka revija Etnološkega društva Jugoslavije, glasilo Zveze etnoloških društev Jugoslavije, ki je izhajala v Beogradu. V reviji bodo objavljana dela najpomembnejših etnologov na območju Jugoslavije, tako za komunikacijo in spoznavanje strokovnjakov na območju Jugoslavije, kot tudi za spoznavanje tujih strokovnih občin s sodobno teorijo in metodologijo. Od leta 1988 je EP izhajala v angleščini. M. Gavazzi je bil urednik 1959–1978. Glej: Židov 2004:123.

o težavah uredništva *Etnološkega pregleda*, saj je Izvršni odbor EDJ sklenil, da je “stanje zaskrbljujoče”. Gavazzi ni mogel sodelovati zaradi poslov, dr. Rajko Nikolić, direktor Vojvodinskega muzeja iz Novega Sada, je doživel nesrečo, nenadoma pa je umrl Dr. Miljenko Filipović, profesor na Filozofski fakulteti v Beogradu. Gavazzi se je lotil dela in skupaj s sekretarko uredništva pripravil končno številko revije, ki bo objavljena do posvetovanja v Zenici (HR-HDA-1029-7, 65/66; 19. 12. 1968).

Poleg zbiranja del, se je razpravljalo o različnih drugih vprašanih, kot o prikazih, na primer o tem, kako se je pogovarjal s prof. Novakom, da Gavazzi predstavi disertacijo dr. Milka Matičetova za *Etnološki pregled* ter vprašanje, kdo bi lahko napisal nekrologe, npr. predlaga možnost, da prof. Novak napiše nekrolog dr. Orlu (HR-HDA-1029-7, 65/66; 28. 11. 1962).

SPOROČILA MED VRSTICAMI

Splošno politično situacijo beremo iz dveh obvestil o odhodu A. Baša na vojaške vaje, ki ovirajo načrte za sodelovanje na srečanju: “Če ne bom šel na vojaško vajo, kakršna je videti situacija v Sloveniji, bom prišel na posvetovanje v Čaček, in tam pričakujem Vaše pripombe o svojem poslanem delu” (HR-HDA-1029-7, 65/66; 23. 8. 1960) ali pri pripravi del: “Nocoj sem se vrnil z vojaške vaje (kjer sem preživel čas od 15. t.m.), sem doma zalotil vašo karto...” in se je obvezal ostati v Ljubljani avgusta ter delati na prispevkih za Vršac (HR-HDA-1029-7, 65/66; 31. 7. 1967).

Vendar se zaznavajo tudi nekateri problemi, ki kažejo na globlje politične probleme v državi, ki so se zrcalili na odnose znotraj Etnološkega društva Jugoslavije. To je razvidno tudi v pismih, ki se nanašajo na leta 1968 in 1972.

1968 Gavazzi piše Bašu o prisilah, da objavijo v *Etnološkem pregledu* delo Dušana Drljača o muzejih na prostem, ki je slabo ocenjeno kot disertacija.⁹ Izkazalo se je, da je Republiški sklad za promocijo kulturnih

⁹ Drljača, D. 1980. “Problemi i perspektive stvaranja etno-parkova u Srbiji”. *Etnološke sveske*, vol. 2:40–43. Dušan Drljača, etnolog, zn. svetovalec, je delal kot kustos v Deželnem muzeju v Sarajevu. Leta 1960 se je preselil v Etnografski inštitut, kjer je vodil podprojekt “Srbi van Srbije – u dijaspori i nacionalne manjine u Srbiji”. Poleg migracij, se je ukvarjal z vprašanji migracije prebivalstva, problemih ogroženih naselij, etničnimi

dejavnosti Socialistične Republike Srbije dodelil precejšnja sredstva za objavo tega dela kot posebne številke *Etnološkega pregleda* in piše: “Zame je precej boleče, da so za ta namen pridobljena popolnoma vezana namenska sredstva, za EP pa še ni ničesar - odločitev se vedno odlaša...” (HR-HDA-1029-7; 22. 2. 1968). Ker je delo prispelo v uredništvo, so imenovani recenzenti, Filipović in Gavazzi, po skrbnem pregledu podali negativno oceno “zaradi pomembnih pomanjkljivosti, nepopolnosti in popolnoma napačnih informacij” (HR-HDA-1029-7; 25. 3. 1968) Baš v odgovoru Gavazziju predstavlja bojazen, da bi lahko negativna ocena dela zaradi vpliva D. Drljača in “nekaterih njegovih” vplivala na finančno podporo revije (HR-HDA-1029-7, 65/66; 27. 3. 1968).

Leta 1969 se etnologi iz Slovenije niso udeležili svetovanja v Zenici, morda zaradi odpora državnem centralizmu v tistem času in položaja Slovenije v federaciji, ki se je začela z znamenito “cestno afero”.¹⁰ Očitno je to bil tihi upor, ki ga je Gavazzi, tedanji predsednik Etnološkega društva Jugoslavije, zaznal in piše Bašu “... glede odsotnosti (v celoti - razen V. Belaja iz Ptuja) članov EDJ iz Slovenije na posvetovanju v Zenici, bi se bilo treba resnično zamisliti nad tem” (HR-HDA-1029-7, 65/66; 19. 12. 1969).¹¹

V sedemdesetih letih so se čutile politične napetosti v Jugoslaviji, še posebej zaradi “hrvaške pomladi” in zastavljanja nacionalnih vprašanj. Angelos Baš se vrača na pripombe “ulcinjski zvezek EP” ter komentira en naslov, ki vključuje izraz Jugoslovan, saj pri tem gre za “velikosrbrsko dožemanje” (HR-HDA-1029-7, 65/66; 3. 4. 1972). Gavazzi hitro odgovarja

skupinami in narodnimi manjšinami (Poljaki, Judje, Italijani, Rusini in drugi), etnološkim filmom, etno parki in drugimi vprašanji. Od leta 1994 redni profesor na Univerzi v Banja Luki. Objavil je knjigo *Kolonizacija i život Poljaka u jugoslovenskim zemljama* (Vlahović [s. a.], “Prof. dr Dušan Drljača”).

¹⁰ *Cestna afera*, https://sl.wikipedia.org/wiki/Cestna_afera (dostopno 26. 8. 2018).

¹¹ Po fotoalbumu posvetovanja v Zenici, ki ni opremljen samo s fotografijami, temveč s programom srečanja in vsemi drugimi dogodki, je razvidno, da slovenski etnologi niso sodelovali. Fotoalbum je bil podarjen Milovanu Gavazziju, predsedniku Etnološkega društva Jugoslavije, s strani organizatorjev Muzeja mesta Zenice in direktorja Fikreta Ibarahimpašića. Fotoalbum XI. svetovanja etnologov Jugoslavije od 1. do 4. 10. 1969 v Zenici, Arhiv Hrvaškega etnološkega društva. Za več informacij o programu srečanja in referatih pogledj: Rajković-Orepić 1970.

s pisanjem, da se strinja z njegovimi “interpretacijami in objekcijami”, vendar meni, da ne smejo spremeniti naslova, s katerim je narejen referat, še posebej, ker avtor lahko reče, da je mislil na “državljanke Jugoslavije” in zato predlaga, da dodajo opazko zraven naslova in se s tem ogradijo od morebitnih ugovorov (HR-HDA-1029-7, 65/66; 6. 4. 1972).¹² V odgovoru so razvidne Gavazzijeve izkušnje političnega balansiranja v času, ko se je na Hrvaškem in drugod začel represiven odziv na nacionalne izbruhe.

ZAKLJUČEK

Kvantitativni in kvalitativni del korespondence Milovana Gavazzija s kolegicami in kolegi iz Slovenije je bil predstavljen v delu. Pokazalo se je, da je Gavazzijev intelektualni krog v obdobju od leta 1926 do 1991 vključeval številne ugledne slovenske etnologue in etnologinje različnih generacij. Zaradi obsežnosti arhivskega gradiva je pozornost usmerjena le na analizo in kontekstualizacijo sodelovalne in prijateljske komunikacije med M. Gavazzijem in A. Bašem v obdobju od leta 1960 do leta 1973. Ta korespondenca je bila predmet raziskave kot zgodovinski dokument, kot pomožno sredstvo pri razsvetlitvi dejavnosti in sporov enega obdobja v razvoju discipline po Drugi svetovni vojni. To je bilo obdobje, ko sta bili Hrvaška in Slovenija najprej v okviru Federativne Narodne Republike Jugoslavije “dve sosednji in prijateljski republiki”, potem pa od leta 1963 v okviru Socialistične Federativne Republike Jugoslavije.

V dopisivanju je razvidno razmerje med starejšim in mlajšim kolegom, člani akademske skupnosti istega poklica, kot bi lahko pričakovali, nekoliko distancirano, vendar tudi polno obojestranskega zaupanja. Mlajši kolega, Angelos Baš, pogosto starejšemu kolegu, kot tudi očetovemu

¹² To je članek mr. sc. Radomira Rakića iz Beograda z naslovom “Kumstvo u pravoslavnih Jugoslovena kao socijalno-strukturalni oblik” ki je potekal na XII. Etnološkemu svetovanju Jugoslavije in VIII. do redne skupščine v Ulcinju, od 18. do 21. oktobra 1971 (program konference HR-HDA-1029-7; 6.2.3.1.1.1., škatla 32). Besedilo se natisne pod enakim naslovom: Rakić, Radomir D. 1972. “Kumstvo u pravoslavnih Jugoslovena kao socijalno-strukturalni oblik”. *Etnološki pregled*, vol. 10:105–115. S pripombo: “Dodatek je kot sklicevanje iz razumljivih razlogov v skrajšani obliki. Tako je tako onemogočeno odstopiti od prvega dela dela o zgodovinski kontinuiteti človeštva ter o družbeno-kulturni strukturi in ideološki nadgradnji.”

znancu, govori o osebnih težavah (bolezen, smrt, selitve, potovanja) in dogodkih v poklicu (lastno in napredovanje drugih kolegov, srečanja in dogodki). Opazne so teoretične razprave in razprave o novih temah in pristopih do strokovnih težav in premikih v stroki, ki so se začeli dogajati v tem času, še posebej v Sloveniji (Slavec Gradišnik 2000:283–286). Potovanja obeh korespondentov v tujino na srečanja govorijo o odpiranju nekdanje države, vendar tudi o odpiranju poklica v širšem evropskem in globalnem kontekstu. Sodelovanje med Gavazzije in Bašem je potekalo na dveh ravneh, v okviru Upravnega odbora Etnološkega društva Jugoslavije, nato pa na sodelovanju pri založniškem odboru revije *Etnološki pregled*, katere je bil Gavazzi glavni urednik od leta 1959 do leta 1978. Razvidna je vloga tedanje politike na znanstveno dejavnost, pa tudi strategije dveh kolegov pri ohranitvi znanstvene ravni in korektnih kolegialnih odnosov. Iz pisem se zaznavajo gospodarski problemi in napeta politična situacija v 1960-ih, predvsem politična situacija v svetu in v nekdanji Jugoslaviji leta 1968 (Radelić 2006:329–378). V obdobju od leta 1968/69 do 1972 se tudi v poklicu odražajo politična gibanja, tj. odpor sistemu, nacionalna gibanja, vprašanja jezika in identitete, gospodarskih težav in pa represiven odziv komunističnega vodstva (ibid.:379–433), kar se odraža na etnologijo, zlasti slovensko in hrvaško, v okviru Etnološkega društva Jugoslavije kot tudi na založniško dejavnost socialne družbene *Etnološki pregled*. V postopkih in komentarjih lahko opazimo Gavazzijevo zadržanost in previdnost, kar ni presenetljivo glede na njegove prejšnje izkušnje življenja in ukvarjanja z znanostjo v Kraljevini Jugoslaviji in Neodvisni državi Hrvaški. Gavazzija lahko, glede na nekatere delitve in definicije pojma intelektualca, opredelimo kot Gramschijevega “tradicionalnega intelektualca”, ker smo v enem prejšnjemu besedilu ugotovili, da je kot intelektualca izvajal pasivni odpor do vladajoče ideologije v času med vojnama, z ohranjanjem svojega položaja kot samostojnega in neodvisnega, neprekinjeno, ne glede na družbene spremembe (Janković 2013:26; Leček in Petrović Leš 2011).

Za nadaljnji prikaz in analizo ostajajo deli Gavazzijeve korespondence, katere zaradi obsega nismo mogli tukaj analizirati, in sicer dopisovanja z Nikom Kuretom, Milkom Matičetovim, Matijom in Vladimirjem Murkom, Borisom Orlom in še posebej z Vilkom Novakom. Ta raziskava prispeva in spodbuja raziskave zgodovine hrvaške in slovenske etnologije v drugi polovici 20. stoletja, položaja nacionalnih etnologij in posameznikov, še

posebej Milovana Gavazzija, kar ni bil predmet posebnih raziskov znotraj krovnega strokovnega združenja Etnološkega društva Jugoslavije od ustanovitve, leta 1957 do leta 1991.

Slika 1: Člani Hrvaškega etnološkega društva na Povetovanju Etnološkega društva Jugoslavije, Pohorje – leta 1964: 1. vrsta od leve proti desni (sedijo): Paula Gabrić, Zdenka Lechner, Aleksandra Muraj, Olgica Lastrić, Ivanka Bakrač. 2. vrsta na sredini: Branimir Bratanić, skrajno desno: Ilda Vidović Begonja, Nada Gjetvaj. Druge osebe in fotograf neznani. (Arhiv Hrvaškega etnološkega društva)

LITERATURA IN VIRI

- BELAJ, Vitomir. 1992. "In memoriam: prof. dr. Milovan Gavazzi". *Etnološka tribina*, vol. 22/no. 15:203–204. <https://hrcak.srce.hr/80678>
- BELAJ, Vitomir. 1998. "Povijest etnološke misli u Hrvata: zreli plodovi". V *Etnografija. Svagdan i blagdan hrvatskoga puka*. Zagreb: Matica hrvatska, 353–356.
- BEZIĆ, Jerko. 1999. "Die musikethnologische Tätigkeit Milovan Gavazzis". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 7–8:53–68. <https://hrcak.srce.hr/59853>
- "Cestna afera". 2018. *Wikipedia*. https://sl.wikipedia.org/wiki/Cestna_afera (dostopno 26. 8. 2018).
- ČULINOVIĆ-KONSTANTINOVIĆ, Vesna. 1963. "Savjetovanje Etnološkog društva Jugoslavije". *Narodna umjetnost*, vol. 1:144–148. <https://hrcak.srce.hr/34318>
- GODINA GOLJJA, Maja. [2013]. "Baš, Angelos (1926–2008)". *Slovenska biografija*. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1017170/> (dostopno 14. 3. 2018).
- "Ingeborg Weber-Kellermann". 2018. *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Ingeborg_Weber-Kellermann (dostopno 26. 8. 2018).
- JANKOVIĆ, Branimir. 2013. "Prema historiji intelektualaca i intelektualnoj historiji". V *Intelektualna historija*, prir. Branimir Janković. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 11–77.
- KATUNAR, Ljubica. 2006. "Knjižnica Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 18:95–97. <https://hrcak.srce.hr/17523>
- LEČEK, Suzana in Tihana PETROVIĆ LEŠ. 2011. "Država i znanost: jugoslavenstvo na III. slavenskom kongresu geografa i etnografa 1930. godine". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 23:149–182. <https://hrcak.srce.hr/74745>
- MARKS, Ljiljana in Ivan LOZICA. 1998. "Finitis decem lustris. Pola stoljeća folklorističkih (filoloških, etnoteatoloških i njima srodnih) istraživanja u Institutu za etnologiju i folkloristiku". *Narodna umjetnost*, vol. 35/1:73–110. <https://hrcak.srce.hr/41400>
- MILIĆEVIĆ, Josip. 1965. "Sedmo savjetovanje Etnološkog društva Jugoslavije (Pohorje, 6-10. X 1964.)". *Narodna umjetnost*, vol. 3:237–238. <https://hrcak.srce.hr/35579>
- MURAJ, Aleksandra. 2006. "Slovinci i Hrvati u posljednjem desetljeću života u Jugoslaviji. 'Hrvatsko-slovenske etnološke paralele 1981–1991'". V *Slovinci na Hrvaškem – dediščina in sedanost*, ur. Katalin Munda Hirnök in Mojca Ravnik. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 89–93.
- NOVAK, Vilko. 1958. "Etnološko društvo Jugoslavije". *Slovenski etnograf*, vol. 11:212–214. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GLNK4NAD>
- PETROVIĆ LEŠ, Tihana in Suzana LEČEK. [2018]. "Od sluškinje filologije do prijateljice povijesti: veze studija povijesti i studija etnologije od 1927. do danas". V *Zbornik znanstvenog skupa Sveučilišna nastava povijesti u Hrvatskoj – tradicija*,

- današnje stanje, perspektive, povodom 140. godišnjice početka rada povijesnih katedri Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 28–29. XI. 2014.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 215–227. (v tisku).
- PLEŠE, Iva. 2014. *Pismo, poruka, mejl: etnografija korespondencije*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- POTKONJAK, Sanja. 2013. "In Women's Arms: Croatian Ethnology Between 1945 and 1990". V *The Anthropological Field on the Margins of Europe: 1945-1991*, ur. Aleksandar Bošković in Chris Hann. Zürich: LIT, 237–257.
- RADELIC, Zdenko. 2006. *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.–1991.: od zajedništva do razlaza*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest in Školska knjiga.
- RAJKOVIĆ-OREPIĆ, Zora. 1970. "XI savjetovanje etnologa Jugoslavije i VI godišnja skupština Etnološkog društva Jugoslavije (Zenica, 1–4. X 1969)". *Narodna umjetnost*, vol. 7:252–255. <https://hrcak.srce.hr/39412>
- RAMŠAK, Mojca. 2004a. "Kumer, Zmaga". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 270.
- RAMŠAK, Mojca. 2004b. "Makarovič, Marija". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 306.
- RAMŠAK, Mojca. 2004c. "Štrukelj, Pavla". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 617.
- RAMŠAK, Mojca. 2004d. "Baš, Angelos". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 24–25.
- RAMŠAK, Mojca in Mojca RAVNIK. 2004. "Ložar-Podlogar, Helena". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 299–300.
- RAMŠAK, Mojca in Ingrid SLAVEC GRADIŠNIK. 2004. "Račić, Božo". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 486.
- RITIG-BELJAK, Nives. 1998. "Josipovac (Josefsdorf) davno slavonsko djelovanje Ingeborg Weber-Kellermann". *Etnološka tribina*, vol. 28/no. 21:121–128. <https://hrcak.srce.hr/80814>
- SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid. 2000. *Etnologija na Slovenskem. Med čermi narodopisja in antropologije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid. 2012. "Ethnologia Europaea in Croatia and Slovenia: Branimir Bratanić (1910–1986) and Vilko Novak (1909–2003)". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 24:7–30. <https://hrcak.srce.hr/93964>
- SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid in Helena LOŽAR-PODLOGAR, ur. 2005. *Pretrgane korenine: sledi življenja in dela Rajka Ložarja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid in Mojca RAMŠAK. 2004. "Murko, Matija". V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 342–343.

- STIPANČEVIĆ, Mario. 2005. “Korespondencija Milovana Gavazzija u Hrvatskom državnom arhivu”. *Arhivski vjesnik*, vol. 48:55–68. <https://hrcak.srce.hr/7067>
- STIPANČEVIĆ, Mario. 2006. “Ostavština Milovana Gavazzija u Hrvatskom državnom arhivu”. *Studia ethnologica Croatica*, vol. 18:115–121. <https://hrcak.srce.hr/17525>
- VLAHOVIĆ, Breda. [s. a.]. “Istraživači i službenici Etnografskog instituta SANU” – “Prof. dr Dušan Drljača”. *Projekat Rastko*. https://www.rastko.rs/antropologija/spomenica_ei/bvlahovic-ljudi.html (dostopno 10. 9. 2018).
- ŽIDOV, Nevenka. 2004. “Etnološki pregled”. V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš et al. Ljubljana: Mladinska knjiga, 123.

HRVAŠKI DRŽAVNI ARHIV (HDA):

- STIPANČEVIĆ, Mario. 2007. Osobni fond Milovana Gavazzija, HR-HDA-1029. Analitički inventar, Zagreb: Hrvatski državni arhiv (rkp.)

HR-HDA-1029-7. Osobni fond Milovan Gavazzi. Korespondencija.

63. Baš, Angelos. Škatla 66.
92. Bezljaj, France. Škatla 66.
290. Etnografski muzej u Ljubljani. Škatla 70.
320. Filozofski fakultet u Ljubljani. Škatla 72.
398. Grafenauer, Ivan. Škatla 74.
399. Grafenauer, Bogo. Škatla 74.
528. Inštitut za slovensko narodopisje. Škatla 76.
646. Kos, Milko. Škatla 79.
654. Kotnik, Franc. Škatla 79.
669. Kremenšek, Slavko. Škatla 79.
684. Kuhar, Boris. Škatla 80.
687. Kumer, Zmaga. Škatla 80.
693. Kuret, Niko. Škatla 82.
741. Ložar Podlogar, Helena. Škatla 82.
742. Ložar, Rajko. Škatla 82.
753. Ljudska univerza v Mariboru. Škatla 82.
754. Ljudsko vzeučilište v Celju. Škatla 82.

767. Makarovič, Marija. Škatla 82.
812. Matičetov, Milko. Škatla 83.
867. Murko, Matija. Škatla 84.
868. Murko, Vladimir. Škatla 84.
916. Novak, Vilko. Škatla 85.
936. Orel, Boris. Škatla 86.
1048. Račić, Božo. Škatla 88.
1119. Sadnik-Aitzmüller, Linda. Škatla 90.
1182. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Škatla 91.
1183. Slovenski etnografski muzej. Škatla 91.
1272. Štrukelj, Pavla. Škatla 98.
1263. Škerlj, Božo. Škatla 92.
1356. Županič, Niko. Škatla 92.

Hrvaško etnološko društvo – arhiv:

Fotoalbum XI posvetovanje etnologov Jugoslavije, 1. – 4. X. 1959, Zenica.

Articles published in this journal are Open Access and can be distributed under the terms and conditions of the Creative Commons license Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)